

ZORG VERSTOORT INTIEME RELATIES

Mathilde Bos

We scheiden geliefden niet alleen fysiek wanneer één van hen in een zorginstelling wordt opgenomen. Zo creëren we een spanningsveld tussen partners. Mathilde Bos, docent verpleegkunde aan de Hogeschool Utrecht, wijst op de ‘verstorende’ werking van zorg in de intieme relaties van mensen.

Intimiteit en seksualiteit zijn privé. Behoeften op dit vlak houden we graag voor onszelf, we beleven intimiteit in de binnenwereld. Bij intimiteit en seksualiteit willen de meeste mensen geen pottenkijkers. De impact van dit ‘privéterrein’ in een mensenleven is groot. Liefde en intimiteit hebben een enorme invloed op kwaliteit van leven. Zonder intieme relatie voelen mensen zich eenzaam. Als zorgontvangers melden dat het voor hen niet meer zo hoeft, komt dat heel vaak voort uit eenzaamheid. De band met kinderen, kleinkinderen, goede vrienden of steun vanuit het geloof kan vaak niet bieden wat intimiteit wel biedt. Een liefdesrelatie heeft een eigen -dierbare- plek.

Wat gebeurt er nu met deze kostbare wereld van intimiteit en seksualiteit wanneer je afhankelijk wordt van zorg? Bedenk maar eens hoe het voor uzelf zou zijn om opgenomen te zijn in een instelling. Welke invloed zou dat op u hebben? En, in het verlengde daarvan: wat zou u nodig hebben om dit kwetsbare aspect van uw leven te beschermen en te bewaken?

INBREUK OP INTIMITEIT

We realiseren ons in de zorg vaak niet dat we, op het gebied van liefde en intimiteit een enorme inbreuk doen. Dat gebeurt al door echtparen te scheiden, door een patiënt in een ontoegankelijk eenpersoonsbed te leggen, door een partner vooral in de gemeenschappelijke huiskamer te laten ontvangen, door iemand in de rolstoel te zetten, soms met een tafelblad ervoor. Het lichaam van de patiënt wordt ontoegankelijk voor de geliefde. Partners kunnen niet



Hoe zorgen we dat we intieme relaties niet al te erg verstoren met onze vraag?



meer tegen elkaar kruipen. Niet meer in bed maar ook niet meer voor de TV. Het lichaam wordt vooral object van zorg en niet meer van intimiteit. Ontmoetingen moeten vooral verbaal, maar niet iedere relatie is zo verbaal. Een partner moet ver reiken om nog een kus op een wang te kunnen drukken terwijl ze mogelijk al 50 jaar samen een kuil in het midden van hun bed geslapen hebben.

Als wijkverpleegkundige maakte ik mee dat een familie het zelf oploste. De terminale patiënte werd door haar zoon elke nacht uit het bed, dat in de huiskamer stond, naar het eigen tweepersoonsbed getild. Daar overleed ze uiteindelijk ook, in de armen van haar man. Hij heeft haar toen ze overleden was de rest van de nacht bij zich gehouden en niemand ingelicht. In de ochtend belde hij, nadat hij in de intieme binnenwereld afscheid had kunnen nemen, zijn zoon en de huisarts. De vrouw was - ondanks totale behoefte aan zorg - in de eerste plaats zijn vrouw gebleven en niet ónze patiënt.

INTIMITEIT

We kunnen hier wat van leren. Hoe zorgen we dat we intieme relaties niet al te erg verstoren met onze zorg? Dat de binnenwereld toch kan blijven bestaan? Allereerst moeten we ons realiseren wat er gebeurt als iemand zorgafhankelijk wordt. Er zijn ook andere terreinen die we graag privé houden, maar die door de zorg 'openbaar' worden: toiletgang, wassen, aankleden, slapen. Rond deze aspecten gaan we tamelijk vlot over tot het verlenen van zorg. Zorgverleners zien dit als hun terrein, dit alles moet zo goed mogelijk doorgang vinden. Het

gebied rond liefde en intimiteit hoort hier eigenlijk bij. Ook dat kan niet meer vorm gegeven worden door de zorgontvanger zelf en komt - dus - automatisch voor onze rekening. Niet om de behoefte aan intimiteit op te lossen. Maar wel om alles in het werk te stellen om intimiteit tussen partners mogelijk te maken en aandacht te hebben voor de eenzaamheid als dat niet meer lukt. Nogmaals de vraag: waar zou u - rond het thema intimiteit/seksualiteit - behoefte aan hebben als u was opgenomen in een instelling? Een slot aan de binnenkant van de deur misschien? Een kamerdeur zonder raam? Zorgverleners die niet gniffelen als u zich terugtrekt en uw partner bij u in bed kruipt? En ruimte om ruzie te maken, emoties te delen en verdrietig te zijn, want dat hoort ook bij een partnerrelatie. Niet met vreemden erbij, maar samen. Hoe zou daarvoor ruimte kunnen worden gemaakt binnen uw instelling?

LUISTEREN EN MEEDENKEN

Er is niet veel aandacht voor partnerrelaties in de zorg. Daar zijn verschillende redenen voor te noemen. Zorgverleners hebben er gewoon geen oog voor, of ze zien het als te privé. Er

speelt mogelijk territoriumgevoel: het is ónze patiënt in plaats van haar/zijn partner. Een kamer binnengaan zonder te kloppen is heel gewoon in zorginstellingen. Als iemand met een partner is, dan voelen we schroom en dat roept bij zorgverleners vaak irritatie op. Maar het ongemak gaat verder: hulpverleners vinden het lastig om met lege handen te staan. Ze denken alles op te moeten lossen en juist op het gebied van de liefde kan dat vaak niet. Er is verdriet, eenzaamheid en verlies. We zullen moeten omgaan met de emoties van de patiënt. Onze patiënten/bewoners en hun naasten zijn vaak blij als er ruimte is om verdriet te delen en te beleven, ze verwachten geen ultieme oplossingen. Dit inzicht zou veel zorgverleners kunnen helpen om zich toe te wenden naar dit intieme aspect van het menselijk functioneren en werkelijk mee te gaan denken over wat nog wél mogelijk is. Als we het luisteren en meedenken rond intieme behoeften gaan zien als aspecten van goede zorg, dan kunnen we er meer ruimte voor maken, en zeg nu zelf, wat is er mooier dan zorg te dragen voor de liefde?

Mathilde Bos geeft regelmatig lezingen en workshops voor verpleegkundigen over seksualiteit en intimiteit in de zorg. Ze leert verpleegkundigen hoe ze tegemoet kunnen komen aan behoeften op dit kwetsbare stukje van iemands leven. Het omgaan met eigen normen, weerstanden en projecties is hierin belangrijk. Evenals het gebruiken van creativiteit. Voor bruikbaar materiaal over dit onderwerp zie ook www.vanhemertproducties.nl waar educatieve DVD's op dit terrein verkrijgbaar zijn. Op haar website www.mathildebos.schrijft.nl is haar boek 'Seksuele intimidatie in de zorg' gratis te downloaden als pdf.